

راهنمای ثبت اختراعات در ایران

مقدمه

کشور ایران در سال ۱۳۳۷ هجری شمسی به عضویت کنوانسیون پاریس در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی درآمد و با پذیرش اصلاحات به عمل آمده در کنوانسیون مزبور در سال ۱۳۷۷ ه.ش زمینه پیوستن به سازمان جهانی مالکیت معنوی (Wipo) را پدید آورد. در سال ۱۳۸۰ ه.ش جمهوری اسلامی ایران به وایپو پیوست. مقر وایپو که در سال ۱۹۷۰ م. تأسیس شده، در شهر سوئیس است. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، نماینده ایران در وایپو می‌باشد که ثبت اختراعات نیز در اداره مالکیت صنعتی سازمان مزبور صورت می‌گیرد.

اختراع چیست؟

طبق ماده ۱ قانون ثبت اختراعات، اختراع نتیجه فکر فرد یا افراد است که برای اولین بار فرآیند یا فرآورده‌ای خاص را ارایه می‌کند و مشکلی را در یک حرفه، فن، فناوری، صنعت و مانند آن حل می‌نماید.

روش‌های ثبت اختراع

ثبت اختراع در جهان به دو طریق صورت می‌گیرد:

۱- روش اظهاری (اعلامی):

در این روش به شرط عدم سابقه در محل ثبت و قرار گرفتن در حیطه موضوعات قابل ثبت، ادعای ثبت مخترع مقرون به صحت در نظر گرفته شده و موضوع به ثبت می‌رسد.

۲- روش تحقیقی:

برخی از کشورها که از وسایل، امکانات و آزمایشگاه‌های قابل توجه برخوردارند قبل از ثبت ضمن محرمانه نگهداشتن اطلاعات و در نظر گرفتن حق تقدم متقاضی، موضوع مطرح شده به عنوان اختراع را از نظر ماهیت و کیفیت بررسی کرده و آزمایش‌ها و تحقیقات لازم را انجام می‌دهند تا صحت و سقم ادعا را مشخص کنند و سپس اقدام به ثبت می‌نمایند.

ثبت اختراع در جمهوری اسلامی ایران

در کشور ما ثبت اختراع به روش نخست، اعلامی (اظهاری) صورت می‌گیرد.

جهت ثبت اختراع می‌بایست به اداره ثبت اختراعات مربوط به اداره کل مالکیت صنعتی مراجعه نمود.

نشانی اداره ثبت اختراعات: تهران- خیابان شهید بهشتی - خیابان قائم مقام فراهانی - کوچه میرزاحسنی پلاک ۲۲۲ می‌باشد. قابل ذکر است که سازمان ثبت املاک و اسناد کشور به نشانی: خیابان میرداماد- تقاطع مدرس (تلفن: ۹-۲۲۲۶۸۹۱۷)، است. ثبت اختراع فقط در اداره مذکور در تهران انجام شده و فعلاً در مکان دیگری صورت نمی‌گیرد.

تقاضای ثبت اختراع فقط می‌تواند توسط متقاضی یا وکیل قانونی او ارایه شود. در صورتی که وکیل قانونی امور ثبت را بر عهده دارد می‌بایست اصل و کالتمانه با رونوشت با فتوکپی برابر اصل شده ضمیمه مدارک شود. در حقوق ایران ثبت اختراع، حداکثر ۲۰ سال است که می‌بایست بطور صریح در ورقه ثبت اختراع قید گردد.

مواردی که به عنوان اختراع قابل ثبت است

موضوعی به عنوان اختراع قابل ثبت است که حاوی ابتکار جدید و دارای کاربرد صنعتی باشد. ابتکار جدید عبارت است از آنچه که در فن یا صنعت قبلی وجود نداشته و برای دارنده مهارت عادی در فن مذکور، معلوم و آشکار نباشد و از نظر صنعتی، اختراعی کاربردی محسوب می‌شود که در رشته‌ای از صنعت قابل ساخت یا استفاده باشد.

مواردی که به عنوان اختراع قابل ثبت نمی‌باشد

- ۱- طرح‌ها، قواعد و روش‌های انجام کار تجاری و سایر فعالیت‌های ذهنی و اجتماعی
 - ۲- کشفیات و نظریه‌های علمی و روش‌های ریاضی و آثار هنری
 - ۳- روش‌های تشخیص و معالجه بدن انسان یا حیوان. (این بند شامل فرآورده‌های منطبق با تعریف اختراع و مورد استفاده در روش‌های مزبور نمی‌شود).
 - ۴- منابع ژنتیک و اجزاء در ژنتیک تشکیل دهنده آنها و همچنین فرآیندهای بیولوژیک تولید آنها.
 - ۵- آنچه قبلاً در فنون و صنایع پیش‌بینی شده باشد.
- فن یا صنعت قبلی عبارت است از هر چیزی که در نقطه‌ای از جهان از طریق انتشار کتبی یا شفاهی یا از طریق استفاده عملی و یا هر طریق دیگر، قبل از تقاضا و یا در موارد حق تقدم ناشی از اظهارنامه ثبت اختراع، افشاء شده باشد.
- ۶- اختراعاتی که بهره‌برداری از آنها خلاف موازین شرعی یا نظم عمومی و اخلاق حسنه باشد.

مدارک لازم جهت ثبت اختراع به نام شخص حقیقی

- ۱- اظهارنامه ثبت اختراع: از قسمت فروش اوراق واحد حسابداری اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی تهیه و تنظیم می‌گردد.
 - ۲- شرح و توصیف اختراع: منظور بیان جزئیات و ذکر اجزاء و قسمت‌های مختلف مورد ادعای مخترع و فرآیند و چگونگی عملکرد و کارکرد اختراع به صورت مشروح می‌باشد.
 - ۳- ادعا و خلاصه اختراع: منظور بیان قابلیت‌ها و ویژگی‌هایی است که منحصراً اساس ادعای متقاضی ثبت اختراع را تشکیل می‌دهد.
 - ۴- نقشه اختراع: در صورتی که مورد ادعا وسیله یا قطعه‌ای باشد، ارایه نقشه فنی و گویا الزامی است و در صورتی که مورد ادعا ترکیب باشد، ارایه فرمولاسیون الزامی می‌باشد.
 - ۵- فتوکپی شناسنامه مخترع (یا مخترعین)
 - ۶- وکالتنامه دادگستری در صورتی که تقاضا بوسیله وکیل دادگستری به عمل آید.
- توجه: کلیه مدارک می‌بایست در قطعات A4 تهیه و به صورت تایپ شده در سه نسخه تنظیم گردد و ذیل کلیه اوراق اظهارنامه و صفحات شرح و توصیف ادعا، خلاصه و نقشه اختراع به امضای مخترع یا وکیل قانونی مخترع برسد.

مدارک لازم جهت ثبت اختراع به نام شخص حقوقی

- ۱- اظهارنامه ثبت اختراع: از قسمت فروش اوراق واحد حسابداری و تهیه و تنظیم گردد.
- ۲- شرح و توصیف اختراع: منظور بیان جزئیات و ذکر اجزاء و قسمت‌های مختلف مورد ادعای مخترع و فرآیند و چگونگی عملکرد و کارکرد آن به صورت مشروح می‌باشد.
- ۳- ادعا و خلاصه اختراع: منظور بیان قابلیت‌ها و ویژگی‌هایی است که منحصراً اساس ادعای متقاضی ثبت اختراع را تشکیل می‌دهد.
- ۴- نقشه اختراع: در صورتی که مورد ادعا وسیله یا قطعه‌ای باشد، ارایه نقشه فنی و گویا الزامی است و در صورتی که مورد ادعا ترکیب باشد، ارایه فرمولاسیون الزامی می‌باشد.

۵- فتوکپی شناسنامه دارندگان حق امضاء مجاز در شرکت یا مؤسسه به موجب آخرین روزنامه رسمی
۶- فتوکپی روزنامه رسمی شرکت یا مؤسسه با آخرین تغییرات در خصوص اعضای هیأت مدیره و دارندگان حق امضاء مجاز

۷- وکالتنامه دادگستری در صورتی که تقاضا بوسیله وکیل دادگستری به عمل آید
۸- ارایه معرفی نامه بر روی سربرگ شرکت با امضای دارندگان حق امضاء و مهر شرکت در صورت معرفی نماینده
توجه: کلیه مدارک می‌بایست در قطعات A4 تهیه و به صورت تایپ شده و در سه نسخه تنظیم گردد و ذیل کلیه اوراق اظهارنامه و صفحات شرح و توصیف ادعا، خلاصه و نقشه اختراع به امضای مخترع یا مخترعین برسد.

مراحل پس از تکمیل اظهارنامه و ارایه مدارک ثبت اختراع

در صورتی که اختراع جهت ثبت تأیید شود در خصوص ثبت اختراع یک نوبت آگهی در روزنامه رسمی کشور منتشر می‌شود. سپس گواهینامه ثبت اختراع توسط آن اداره تکمیل می‌شود و ضمن بایگانی رونوشت گواهینامه ثبت اختراع و پس از دریافت هزینه مقرر، اصل آن به متقاضی تسلیم می‌گردد.
طبق ماده ۱۹ قانون ثبت اختراعات چنانچه مالک اختراع بخواهد از اختراع ثبت شده استفاده کند، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موضوع را به دستگاه‌های ذیربط منعکس می‌نماید، دستگاه مذکور در خصوص امکان بهره‌برداری از اختراع اظهار نظر می‌نماید و نتیجه را جهت صدور نتیجه بهره‌برداری کتباً به سازمان ثبت اسناد و املاک اعلام می‌نماید.

تأیید علمی و ماهوی اختراع

همانگونه که ذکر گردید سیستم ثبت اختراع در کشور ما اعلامی است؛ به عبارت ساده‌تر، نشانگر عدم سابقه ثبت همان عنوان، در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی است.
ارزیابی تأیید علمی اختراع، مقوله دیگری است که معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی این وظیفه را در مورد اختراعات در زمینه علوم پزشکی برعهده دارد. بدین منظور کمیته‌ای تحت عنوان «کمیته ابداعات و اختراعات» در این معاونت تشکیل شده است.

شرایط بررسی علمی و ماهوی اختراع

مخترعینی که دارای اختراع ثبت شده در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی می‌باشند می‌بایست پس از اخذ استعلام از مراجع ذی‌صلاح (دانشگاه‌های علوم پزشکی یا فنی، سایر معاونت‌ها و ادارات کل یا مراکز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سایر وزارتخانه‌هایی که اختراعات در زمینه علوم پزشکی ارایه کرده‌اند و بنیاد ملی نخبگان) به معاونت تحقیقات و فناوری به نشانی: تهران- خیابان آزادی- نرسیده به خیابان اسکندری- روبروی پارک اوستا - مرکز توسعه و هماهنگی تحقیقات و فناوری مراجعه فرمایند. لازم به تأکید است که بررسی ماهوی و علمی موضوعات ثبت شده، قبل از استعلام مراجع ذی‌صلاح امکان‌پذیر نمی‌باشد.

مدارک لازم جهت بررسی و تأیید علمی و ماهوی اختراع

- ۱- گواهی‌نامه ثبت اختراع (صادره از اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی)
- ۲- ارایه استعلام بررسی اختراع از مراجع ذی‌صلاح (سایر معاونت‌ها و ادارات کل یا مراکز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سایر وزارتخانه‌هایی که اختراعات مرتبط با علوم پزشکی ارایه کرده‌اند، دانشگاه‌های علوم پزشکی یا فنی کشور و بنیاد ملی نخبگان).
- ۳- تکمیل فرم مشخصات کلی مخترع و اختراع و ارایه مدارک مورد درخواست در فرم

بدیهی است عدم رایبه مدارک کامل در زمان رایبه درخواست بررسی علمی و ماهوی اختراع موجب به تعویق افتادن روند بررسی شده و چنانچه فرد پس از ۴۵ روز نسبت به تکمیل مدارک خود اقدام ننماید موضوع در آن زمان کان لم یکن تلقی می‌شود و در صورت رایبه مدارک در زمان‌های بعد، مجدداً در نوبت بررسی قرار می‌گیرد.

چنانچه پس از بررسی پرونده اختراع در کمیته لازم باشد که مخترع اطلاعات یا مدارک بیشتری در زمینه اختراع رایبه نماید مراتب به وی کتباً اطلاع داده می‌شود تا ظرف مدت ۳۰ روز نسبت به تکمیل و رایبه موارد مورد درخواست اقدام نماید. در غیر این صورت پرونده از نوبت بررسی خارج شده و در صورت رایبه مدارک پس از زمان مذکور، مجدداً در نوبت قرار می‌گیرد.

نتیجه نهایی بررسی علمی و ماهوی اختراع (تأیید یا عدم تأیید) به متقاضی و مراجع ذیصلاح استعلام کننده اعلام می‌گردد.

مرکز توسعه و هماهنگی تحقیقات و فناوری

تاریخ درج در سایت: ۸۷/۲/۱۰